№ 15 Փետրվարի 2 (14) 1880 Փետրվարի 2 (14) № 15

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի, կէս տարվանը 6 ռուբլի։
Առանձին համարները 5 կոպէկով։

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ։

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція „Мшакъ“

ՄՇԱԿ

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Նացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ։

„ՄՇԱԿ“
ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ
1880 թ-ին

ՀՐԱՏԱՐԱԿՎՈՒՄ Է ԱՄԵՆ ՕՐ, բացի տօն և տօնների հետևեալ օրերից։

Լրագրի գիրքը և պրոգրամման նոյն են մնում։ Մենք ստանում ենք ԱՆՓԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ։ «ՄՇԱԿԻ» տարեկան գինը 10 ռուբլ է, կէս տարվան 6 ռուբլ։ Գրվել կարելի է ՄԻԱՅՆ ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆ մէջ։

ԱՌԱՆՁԻՆ ՀԱՄԱՐՆԵՐԸ ծախվում են 5 կոպէկով հատը։

Օտար քաղաքներից պէտք է դիմել հետևեալ հասցէով ТИФЛИСЪ Редакція «Мшакъ.

Խմբագիր—Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Քաղաքական մտածմունքներ։—Ներքին տեսութիւն։ Նամակ Ախալցխայից։ Նամակ Երևանից։ Նամակ Դերբենդից։ Նամակ Սարիղամիշից։ Նամակ Խմբագրին։ Նամակ Խմբագրին։ Ներքին լուրեր։—Արտաքին տեսութիւն։ Ֆրանսիա։ Անգլիա։ Նամակ Պարսկաստանից։ Նամակ Պարսկաստանից։—Խառն լուրեր։ — Յայտարարութիւններ։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՄՏԱԾՄՈՒՆՔՆԵՐ

—

Այս յօդուածով մենք կամենում ենք սկսել «Մշակի» մէջ «Քաղաքական մտածմունքներ» վերնագրով յօդուածների մի շարք, որոնց ժամանակ առ ժամանակ առաջնորդող յօդուածի տեղ կը տպենք։

Մենք այդ յօդուածների մէջ հաղորդելով ընթերցողին մի որ և է քաղաքական նորութիւն, կամ վերցնելով այս ու այն քաղաքական կամ հասարակական երևոյթ, կաշխատենք նրանց վրա մի թեթև քննողական հայեացք գցել։

Ամբողջ Եւրոպայի համար այժմ մի տեսակ հանելուկ է Գերմանիայի սարսափելի զինուորվելը։ Ի՞նչ նպատակով է զինուորվում Գերմանիան,—յայտնի չէ.... Ո՞ւմ դէմ պէտք է ուղղենա իր հետևեալ արշաւանքը, նոյնպէս յայտնի չէ։ Միայն մի բան յայտնի է որ այդպիսով այդ երկիրը, խաղաղ ժամանակ պահելով մի ահագին զօրք, սպառում է իր ներքին արդիւնաբերական ոյժերը և աւելի ու աւելի տրտունջ է յարուցանում արդիւնաբերող, աշխատող դասակարգի մէջ։ Անցաւ այն ժամանակը երբ աշխատող դասակարգը անգիտակցական կերպով ստրկացած էր ազնուապետական դասակարգի ձեռքով, անցաւ այն ժամանակը, երբ այդ դասակարգը անբան կենդանի էր հարստահարող, շահասէր դասակարգի ձեռքում։ Մեր ժամանակներում դժուար է նոյնպէս յափշտակել աշխատող դասակարգը ունայն փառքի խոստումներով։

Երևելի գերմանական զօրապետ Մոլտկէի նորերումս ասած խօսքերը, թէ խաղաղութիւնը և ազգերի զինաթափ լինելը թէև ցանկալի է, բայց մենք մեր դարում ազգերի այդ ցանկալի դրութիւնը չենք տեսնի, թէ զինաւորվելու դէմ առաջն առնելու անզօր են մինչև անգամ ազգերի պետերը, թագաւորները և կայսրները և թէ այդ բաղդաւոր դրութիւնը այն ժամանակ կիրագործվի, երբ ազգերը այն գիտակցութեանը կը հասնեն, որ պատերազմը ազգային դժբաղդութիւն է,—Մոլտկէի այդ խօսքերը խիստ քննադատութեան արժանի են։

Երևելի զօրապետը կարծում է որ ոչնչացնել պատերազմը կարող է միմիայն ազգերի կրօնական և բարոյական զարգացումը....

Այո՛ շատ կարելի է որ մաքուր քրիստոնէական զգացմունքը ժամանակով կը ոչնչացնի պատերազմները, բայց մինչև այժմ, մարդկութեան ամբողջ պատմութիւնից երևում է որ կրօնական զգացմունքը, ինչպէս մինչև այժմ ըմբռնում էր նրան մարդկութիւնը, քիչ չարաւ պատերազմների յայտնվելուն նպաստելու համար։

Կարելի է միթէ մոռանալ որ այն ազգը, որ ամենից շատ կրօնական էր, հրէաները, միշտ ամենասարսափելի պատերազմներ էր վարում։ Մի՞թէ խաչակրաց պատերազմ դրդողը կրօնական զգացմունք չէր, երեսուն տարվայ աւրիւնահեղ պատերազմը միթէ՞ կրօնական զգացմունքի ծնունդ չէր....

Վերջապէս յայտնի է որ կրօնական զգացմունքից դրդված պատերազմները միշտ ամենասարսափելի, ամենաանխնայ, ամենաարիւնահեղ էին։

Ընդհակառակն, յայտնի է որ ամեն անգամ և ամեն ժամանակներում, երբ տէրութիւնները կամենում էին որ ազգերը աւելի յօժարութեամբ գնային պատերազմի դաշտը, միշտ յարուցանում էին ժողովրդի մէջ մի որ և է կրօնական պատճառ։ Այդպէս անում էին թէ բրիստոնեայ, թէ մահմետական ազգերի և թէ հեթանոս, վայրենի ցեղերի պետերը։

Մոլտկէի կարծիքով դարեր պէտք է անցնեն, մինչև որ իրագործվի ազգերի խաղաղ զարգացման կանոնաւոր դրութիւնը և վերանան պատերազմները։

Մենք կը հաստատենք գերմանացի երևելի զօրապետի խօսքերը, եթէ կրօնական զգացմունք բառի փոխանակ, նա գործածէր աւետարանական ըզգացմունք բառը։

Բայց շատ ցաւալի կը լինէր, եթէ աւետարանական մաքուր զգացմունքին մարդկութեան մէջ հաստատ և խոր արմատներ գցելու համար հարկաւոր էր դարեր և դարեր սպասել։

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԱԽԱԼՑԽԱՅԻՑ

—

Յունվարի 28-ին

«Մշակի» առաջնորդող յօդուածը «Ձեզ ենք դիմում» վերնագրով շատ ազդու տպաւորութիւն գործեց այստեղի հասարակութեան վրա։ Առանց դասակարգի խտրութեան Ախալցխայի հայ հասարակութիւնը ոգևորված է ամենաջերմ զգացմունքներով ազգային գործը պաշտպանելու համար, և ահա օրինակը. երէկ մի հարսանեաց տօնի ժամանակ ծխակատար քահանան, գերապատիւ հայր Գարեգին Ղազազեանը ներկայացնելով բազմաթեսակ հանդիսականների առաջ հայ պարբերական մամուլի աննախանձելի նիւթական դրութիւնը, այնպիսի համակրութեան ցոյցեր արտայայտեցուաւ, որ բնաւ չէր կարելի սպասել մի քանի հասարակ դասակարգի մարդիկների կողմից։ Բոլորը զոչում էին անլսելի աղաղակներով. «ազնենք, օգնենք» և իսկոյն գցում էին լուման սեղանի վրա։ Ներկայ գտնված զարգացած երիտասարդութիւնը խիստ յուզված էր այս սրտաշարժ տեսարանից և նա իսկոյն որոշեց հիմնել Ախալցխայում մի հաստատ գրականական ֆօնդ, որով կարելի լինի իւրաքանչիւր տարի գոնէ 40 հատ «Մշակ» և «Մեղու Հայաստանի» բերել տալ ձրիաբար բաժանելու ամենահարկաւոր տեղերը։

Նշանաւոր է որ այս հանդիսին լուսաւորչադաւան հայ քահանայի դէմ յանդիման նստած էր կաթոլիկ հայ քահանան, որը պաշտպանում էր իր պաշտօնակցին ամենաջերմ խօսքերով։ Երկու երիտասարդ քահանաների սերտ միութիւնը ազգային գործի մէջ արտափայլվում էր զօրեղ տպաւորութեամբ...

Եօթը եկեղեցապատկան գիւղեր, որ Ախալցխայի հասարակութեանն է պատկանում առել է Էջմիածինը կապալաւ Տէր-Յորէն քահանայից։

Երրորդ անգամ արդէն ընդհանուր խորհուրդի ժողովվելով եկեղեցու սրահում, քաղաքի բոլոր հայ հասարակութիւնը որոշեց՝ անմիջապէս ուղարկել Էջմիածին, չորս պատգամաւոր ամենանշանաւոր անձինքներից Նորին Օծութեան խնդրելու համար, որ խնայէ հայ ժողովուրդը և փոխի այն կարգադրութիւնը։ Պատգամաւորները սյսօր մնաք բարեաւ ասացին ժողովրդին, տանելով իրանց հետ հազար մաղթանք գործի յաջողութեան համար։

* * *

ՆԱՄԱԿ ԵՐԵՒԱՆԻՑ

—

24 յունվարի

Խմբագրութեանդ յանձնարարութիւնը մեծ սիրով ընդունեցի և կաշխատեմ, որչափ կը զօրէ կարողութիւնս՝ լինել հետևող խղճիս աւելի, քան թէ երկրիս սովորութեանը։ Ակնեմ ուրեմն։—Հացի պակասութիւնը օրէցօր զգալի է դառնում մեզ համար։ Քաղաքային իրաւասուներից ոմանց խնդրքի համաձայն, ամսոյս 21-ին վարչութիւնը արտակարգ ժողով կազմեց հետևեալ խնդիրների համար. 1) խմանալու համար թէ սորանից երկու ամիս առաջ կազմված յանձնաժողովը, որին տրուած էր 10,000 ռուբլի՝ ալիւր գնելու համար, ինչ է արել։ 2) թէ ինչ միջոցով պէտք է հարկաւոր եղած հացը ճարել։—Առաջին խնդրի քննութիւնից երևեցաւ, որ յանձնաժողովը յանձնել է 10,000 ռուբլին իր անդամներից մէկին, որ Օդէսայից կամ Թիֆլիսից ալիւր բերել տայ, բայց այդ պարոնը բերել է